idrottsforum.org/recensioner
IDROTTSVETENSKAP · LÄRARUTBILDNINGEN · MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652–7224 ::: Publicerad den 30 augusti 2006
Utskriftsvänlig pdf-fil

Nestorn inom svensk idrottspedagogik, professorn vid Lärarhögskolan i Stockholm, Lars-Magnus Engström, har gått och blivit emeritus. För all del, en mycket pedagogiskt aktiv och intellektuellt livaktig emeritus, men ändå – pensionär. Och det som ofta drabbar vetenskapligt och socialt framgångsrika akademiker som pensioneras har också "Mange" nu råkat ut för, nämligen *vänboken*. En lång rad av "Manges" forna kollegor, lärjungar och vänner medverkar med texter i boken, som fått titeln *Leve idrottspedagogiken! En vänbok tillägnad Lars-Magnus Engström*, och för sammanställningen svarar Karin Redelius och Håkan Larsson. För att få lite nordisk vinkling på "Manges" liv och verk bad vi att få en recension av en dansk kollega, Lis Engel, som är lektor vid Institut for Idræt, Københavns Universitet. Såväl vänboken i sig som Engels läsning av de många bidragen visar på Lars-Magnus Engströms betydelse för idottspedagogikens utveckling i Sverige och Norden, liksom på hans kraft som idrottsvetenskaplig inspiratör långt utanför det pedagogiska fältet.

Leve Lars-Magnus Engström!

Lis Engel
Institut for Idræt, Københavns Universitet

Karin Redelius & *Håkan Larsson* (red)
Leve idrottspedagogiken!: En vänbok tillägnad Lars-Magnus Engström
339 sidor, inb., ill.
Stockholm: HLS Förlag 2005
ISBN 91-7656-599-8

Leve Idrottspedagogiken er et hyldestskrift til idrætspædagogen og forskeren Lars Magnus Engstöm skrevet af en række af hans kolleger og venner, som på forskellig måde har nydt godt af hans indsats som pioner for at fremme den idrætspædagogiske forskning og formidling af idrættens problemfelter, betydninger og udvikling, såvel i Sverige som i Norden. Det fremgår tydeligt i bogen, hvis man ikke allerede ved det, at Lars Magnus Engström eller Mange som han bliver kaldt, har været en dynamo og ildsjæl for området i de skandinaviske lande.

Bogen leverer et glimrende overblik over Manges udvikling af idrætspædagogisk forskning[1] og hvilke grundspørgsmål, der har været i fokus. Bogen åbner dermed også for en fortløbende og vigtig diskussion af forskellige krops-og idrætssyn og betydninger heraf for idrættens selvforståelse, praksis og teori.

En kropslig og kultursociologisk idrætsforståelse

Bogen er inddelt i fem hovedafsnit: 1) Det idrætspædagogiske forskningfelt, 2) idrætskulturer, 3) fritidskulturer, 4)

skoleidræt og 5) det idrætspsykologiske felt. Første del af bogen er optaget af Manges forskning, og som understregning af Manges inspiration fra den franske kultursociolog Pierre Bourdieu, begynder bogen med et kapitel af Pierre Bourdieu's artikel *A Programme for a sociology of sport* i svensk oversættelse. Her sættes der fokus på at idrætsforståelse er kropslig og samtidig rejses det klassiske spørgsmål om, hvordan krop og sprog spejler erfaring og erkendelse på forskellig måde og dermed også problemet om sammenhænge mellem idrætspraksis og teori, som forskellige måder at udforske og formidle kropslig erfaring og viden på.

Det næste kapitel er skrevet af Birgitta Fagrell, og det sætter fokus på at genstandsfeltet for Manges idrætspædagogiske forskning har været "det almindelige menneskes" idrætspraksis og forståelse. Birgitta Fagrell peger på at Manges idrætssyn tager udgangspunkt i et grundsyn, der kombinerer en biologisk- og humanistisk-samfundsvidenskabeligt perspektiv med eksistentielle dimensioner på idræt som sundhed, livsglæde og mening og dermed et klart kultursociologiske perspektiv på idrættens og friluftslivets læreprocesser. Et af de helt grundlæggende forskningsspørgsmål, som har haft Manges interesse er: Hvorfor er nogle idrætsaktive og andre ikke? Mange mente nemlig ikke, at det kunne forklares via psykologiske begreber som motivation og lyst, men at forklaringer skulle findes i et kultursociologisk perspektiv. Han forbandt de forskellige idrætsformer med kulturelle praksisformer og så de forskellige praksismåder som udtryk for livsværdier og livsstil. Han koblede sin analyse og forståelse af idrætten til den sociale verden – og forbandt det med "spil" som en metafor, der både kunne sige noget om organiseringen og strukturer i idrætspraksis men sandelig også om strukturer og mønstre i den idrætspædagogiske forskning.

"Endast den som på egen hand klarer att läse spelets regler, kommer att lyckas inom den akademiske världen och reglerna måste förkroppsligas i skrivandet, i replikerandet, i sättet att ge och ta kritik, i sättet att tala, i kravet att bli lyssnad till, i konsten att hålla tyst, kort sagt i forskningens praktik." (Fagrell, p 40-41). I denne ånd kunne titlen på bogen også have været "at spille spillet" i den bedste betydning, såvel i idrættens praksisformer som i idrætsforskningen.

Idrættens kropssyn og motiver

Håkan Larssons kapitel tager fat på idrættens kropssyn med den klassiske modsætning af kroppen som maskine og som "den levede krop". Her beskriver Håkan Larsson med udgangspunkt i et fænomenologisk og kultursociologisk kropssyn nødvendigheden af at udvikle en egentlig praksisteori. Han tager afsæt i idrætsaktiviteternes organisering omkring særlige motiver og opstiller følgende primære motiver:

1. fysisk træning (nyttediskurs)
2. konkurrence/hierarki
3. leg og rekreation
4. udfordring og eventyr
5. færdighed
6. æstetisk virksomhed
7. bevægelses-og koncentrationstræning

Aktiviteternes motiver diskuteres i relation til en kultursociologisk og kritisk sammenhæng. Larsson argumenterer for at idrætsaktiviteternes sociale mening skal forstås som et historisk-socialt produkt, men at det også kan omskrives til det æstetiske begreb "smag". Det fungerer som en fin ramme og inspiration, men når her ikke ind i en dybere udforskning af mulige betydninger og muligheder af forskellige motiver og også en forståelse af det æstetiske, der rækker ud over smag og ind i en mere kropsfænomenologisk forståelse af sansning og oplevelse (Sheets-Johnstone, 1999).

Anden del indeholder fem tekster om idrætskultur. Her er det forenings- og konkurrenceidræt, der er i fokus med særlig interesse for børns og unges idrætskultur. Her tager Olle Åhs hul på en væsentlig værdidebat om sammenhænge mellem praksismåder, livssyn og krops-og idrætskultur, som sættes i relation til personlige, kulturelle og eksistentielle motiver for forskellige måder at forstå livet på og spejlinger heraf i praksiskulturer det være sig i hverdagen, idrætten og kunsten. En spændende diskussion af sådanne kultursociologiske sammenhænge men koblet til en holistisk forståelse af praksismåder, udtryksformer og værdier på tværs af genrer og arenaer ses fx hos den sydafrikanske filosof Pedro Alexis Tabensky, som diskuterer praksis i relation til malerkunst og livskunst (2003). Det er en holistisk forståelse, der åbner for en sensitivitet for konkrete kropslige og kulturelle praksismåder som virkelighedsskabende. Det gælder naturligvis også idrættens pædagogiske praksis, problemer og muligheder og det er en forståelse, som også er en del af de problemstillinger Manges forskningsinteresse kastede sig over i 90'erne med forskningsgruppen *Pedagogik, idrott og fritidskultur*.

Tredje del har tre tekster om fritidskulturer og her sættes der fokus på sammenhænge mellem idræt og identitetsskabende processer. Disse afsnit fokuserer på den indbyggede spænding og modsætning, der kan ligge i idrætsbegrebets forankring i motion og konkurrence, primært forankret i nytte og præstationsmotivet og et kropsligt og eksistentielt perspektiv, hvor fokus er på et livsperspektiv, hvor det handler om bevægelsens betydning for væren og måder at opleve og leve på (Krogh Christensen, 2002; Bonde, 2001). Hvis det sidste skal være et fremtrædende perspektiv for idrætspraksis og forståelse må det kobles sammen med et økologisk syn på menneske, krop og verden og det må kobles til en forståelse af mennesket som grundlæggende nysgerrigt, som udforsker og opdagelsesrejsende i livet. Hvis det sidste kan være et væsentligt motiv i bevægelseskulrur/idræt ændrer det idrættens selvforståelse fra en begrænset nyttediskurs til en skabende diskurs. Bevægelsesliv som hverdagskunst! Det peger i retning af en menneskeforståelse der tager udgangspunkt i et skabende livssyn, hvor handling, oplevelse, kommunikation og forståelse udspringer af aktiv udforskning, leg og kreativitet i mange sammenhænge og udtryksformer. Det er en teori om menneskers bevægelses praksis, som udfordrer fikserede forståelser af mennesker og af bevægelsens mulige udtryk og betydninger. Det er en praksismåde, der lægger sig tæt op ad kunstneriske arbejdsmåder, idet jeg her bruger kunst i en bred forståelse af begrebet som "det at skabe noget". Det er en måde at betragte hverdagens almindelige bevægelser og idrættens praksismåder som kunstarter, på linje med andre æstetiske udtryk – måder for sanselig erfaring, udtryk og erkendelse. Kunstens arbejdsmetoder er ikke fikseret af regler, men tillader sig hele tiden at forholde sig eksperimenterende og spørgende til dem og dermed bliver de produktion af symbolsk betydning, som taler gennem sanselige former. Bevægelse er i høj grad et landskab af sanselige former som skaber betydning for mennesker. Idrætten kunne også ses som sådanne sanselige bevægelseslandskaber, hvor teknikker, normer og regler er rammer for skabende produktion. Det ville i langt højere grad forbinde idrætsbegrebet med bevægelsesliv og dermed også med livskunst med udgangspunkt i en fænomenologisk, æstetisk, og kulturanalytisk forståelse af bevægelsens praksismåder som konkrete medskabere af oplevelse, udtryk, mening og nærvær (Engel, 2001; Engel et al, 2006, forthcoming; Denyer, 1997; Willis, 2000).

Idræt og sundhed

Inden for de sidste fem år er forskningsfeltet rettet mod idræt og sundhed. Det tema tages op i forbindelse med de fem tekster om skoleidræt og idrætspædagogikkens kropssyn i skolesammenhæng. Her belyses med udgangspunkt i idrættens klassiske polaritet mellem et biomedicinsk kropssyn og et holistisk kropssyn en række af didaktiske og idrætspædagogiske grundproblemer set i en skole kontekst. Fx berøres i Suzanne Lundvalls kapitel "På vems villkor?" de nye multikulturelle muligheder og udfordringer.

Idrætspsykologisk forskning

Endelig er femte afsnit rettet mod en kort historisk gennemgang af den moderne idrætspsykologiske forskning. Det handler om hvordan en psykosomatisk idrætsforståelse og en anvendt idrætspsykologi i idrættens forskellige praksisformer har fået større og større betydning for idrættens kobling af teori og praksis i et Nordisk og internationalt perspektiv (Stelter & Roessler, 2005).

Bevægelse som måder "at give og modtage" på

Personligt er jeg især tiltrukket af de spørgsmål som fx Olle Åhs kapitel med fokus på Idrott som motsättningskultur åbner for. Det er en problematik, som åbner for vigtige og nødvendige diskussioner om sammenhænge mellem konkrete praksismåder, regler, normer og værdier og betydninger heraf for idrætskulturens praksisformer og teori og dermed for hvordan det er muligt at forstå idræt og sundhed i menneskers liv. Det er spørgsmål, der lægger op til en dialog om hvilke motiver og temaer, der især farver idrætsforståelser i kulturen og i skolen og hvilke temaer vi virkeliggør i praksis og hvilke vi didaktisk og idrætspædagogisk argumenterer for (Pascual, 2006). For mig er legen måske det allervigtigste motiv for bevægelsesopdragelse, men det sætter det fokus på vigtigheden af at diskutere, hvordan og hvorfor vi så praktiserer og forstår leg i forbindelse med idrætspraksis og idrætsuddannelse. Det er i hvert fald givet at leg som et vigtigt motiv til idræt og bevægelsesliv, rækker langt ud over at det skal være "sjovt". Legens særlige mulighed ser jeg snarere som et særlig kropslig nærvær, der inviterer til kropslig og sanselig opdagelsesrejse og erkendelse og dermed som kan være med til at lege med bevægelsens muligheder som en modus og kilde til nærvær og kreativitet (Tabensky, 2003; Runia, 2006), hvor nærvær og kreativitet skal forstås som "a quest for presence, or, as in a work of art, an attempt to create an enjoyable intersection of both meaning and presence" (Runia, 2006, p 5). Det er ikke et spørgsmål om den unikke og universelle kreativitet, men øjeblikkets og hverdagens nære og kropslige kreativitet. Det er et motiv til bevægelse, der kan åbne for anderledes krops-og

bevægelseserfaringer, der kan gøre menneskers bevægelsesliv mere sensitivt, fleksibelt og dermed give udvidede kropslige erfaringer. Det knytter somatisk teori og praksis, leg, kreativitet, bevægelse og idræt i forskellige kontekster sammen i en udvidet forståelse af æstetisk virksomhed (Shusterman, 2002; Engel et al., 2006 forthcoming). Det sætter fokus på nødvendigheden af en idrætspædagogisk og didaktisk refleksion, der forstår de klassiske hvad, hvordan, hvorfor spørgsmål i en holistisk kontekst, hvor det somatiske, det sociokulturelle og det eksistentielle er reflekteret i en flerdimentionelt og økologisk kontekst. Hvis kropslig æstetisk virksomhed forstås som kropslig symbolsk udtryk og kommunikation kommer vi heller ikke uden om æstetiske begreber som empati (Tamisari, 2000, p.275) og det basale æstetiske begreb "stemthed" (Fink-Jensen, 1998) i betydningen at være åben og indlevende (kropslig og dynamisk empati). Det forbinder motivet æstetisk virksomhed med en udforskning af bevægelse som medium for at skabe form/udtryk/relation/mening/nærvær i forskellige kontekster. Denne dynamiske og kvalitative forståelse af nærvær som et kontinuum af stemtheder kan også forbinde æstetisk virksomhed med oplevelsens psykologi og dermed også med bevægelsens forskellige måder at kunne åbne for særlige oplevelsestilstande som fx flow (Csikszentmihalyi, 2005). Flow tilstande kan også forbindes med såkaldte meditative praksisteknikker, hvor der tages udgangspunkt i den gensidige dynamiske sammenhæng af krop og verden og hvor kroppens og bevægelsens dynamik gensidigt skabes og farves af det levende møde med øjeblikket (Engel, 2001; Herrigel, 1998). Det er praksisformer og motiver, der tager udgangspunkt i "den levede krop" og bevægelse som medium i en konkret praksis uanset hvad perspektivet måtte være og dermed også en forståelse af bevægelse som sanselig og skabende virksomhed i nuets poetik og samtidig også i en historisk, kulturel, social og eksistentiel sammenhæng.

Det er spørgsmål, der berører, hvordan idræt udfolder sig i forskellige sammenhænge og som åbner for idrætssyn, der bevæger sig væk fra nytte diskurser og ind i økologiske, kulturelle, æstetiske og eksistentielle diskurser, hvor fokus kan lægges på den levede krop og bevægelsen som medium for skabende processer både hvad angår oplevelse og mening og som praktiske erfaringer med bevægelsens betydning for måder at være nærværende på. Det kunne åbne for diskussioner af, hvordan idrættens praksis og betydninger og muligheder heraf kan tage udgangspunkt i temaer om samhørighed i forskellighed, som udgangspunkt for samarbejde og gensidig udvikling. Hermed kunne idrættens generelle fokus på nytte og spænding få modspil i et fokus på en legende-æstetisk-eksistentiel virksomhed med udgangspunkt i "at eksperimentere med bevægelse som skaber af nærvær og oplevet mening", og dermed også af bevægelsens betydning for stemthed og kommunikation med udgangspunkt i erfaringer med "at føle samhørighed", "at kunne bidrage til fællesskabet", "at blive værdsat for at bidrage med noget unikt i en større helhed", kort sagt bevægelse som urgrunden for måder "at give og modtage" på og dermed selve grundlaget for menneskers liv og kommunikation. Det sætter fokus på bevægelse som medium for dynamisk sammenvævning af energi, handling, oplevelse, sprog og erkendelse (Merleau-Ponty, 1964; Merleau-Ponty, 1978; Merleau-Ponty, 1987) .

Leve idrottspedagogiken! er en fin indføring i væsentlige problemer og udviklinger inden for idrætten og den idrætspædagogiske forskning i Norden med særligt fokus på Manges betydning som ildsjæl og inspirator. Den kan anbefales som en introduktion og inspiration for fortsat udvikling af området.

Referencer

Annerstedt, C., Peitersen, B., Rønholt, H. (2001) *Idrottsundervisning - idrott och hälsas didaktik*.Göteborg: Multicare Förlag AB och Forlaget Hovedland.

Csikszentmihalyi, M. (2005) *Flow : optimaloplevelsens psykologi*; oversat af Bent Bjerre.Virum: Dansk psykologisk Forlag.

Denyer, L E. (1997) Weaving the future web pp 117-125 I: J. Nelson (ed.) *Solstice Shift USA: Hampton Roads Publishing Company, INC.*.

Engel, L (2001) *krop, psyke, verden*. Forlaget Hovedland.

Engel, L.,Rønholt, H., Svendler Nielsen, C., Winther, H. (2006) *Bevægelsens poetik*. København: Museum Tusculanums Forlag.

Fink-Jensen, K. (1998) Stemthed - en basis for æstetisk læring : det musiske i et livsfilosofisk lys. København: Danmarks Lærerhøjskole.

Gilbert, P. & Lennon, K. (2005)*The world, the flesh and the subject : continental themes in philosophy of mind and body* . Edinburgh: Edinburgh University Press.

Herrigel, E. (1998) *Bueskydning og Zen* ; forord af Ib Michael; og af Daisetz T. Suzuki ; på dansk ved Ellen Siersted. Københavnh: Høst & Søn.

Lakoff, G. & Johnson, M. (1999) *Philosophy in the flesh : the embodied mind and its challenge to western thought* . New York: Basic Books.

Merleau-Ponty, M. (1978) *Phenomenology of perception*; transl. from the french by Colin Smith. Reprinted. London: Routledge & Kegan Paul.

Merleau-Ponty, M. (1987) *Signs*; translated, with an introduction by Richard C. McCleary. Evanston, Ill.: Northwestern University Press.

Pascual, C. (2006) The initial training of physical education teachers – in search of the lost meaning of professionalism. *Physical Education and Sport Pedagogy,* 11,1, 69-82.

Runia, E. (2006) Presence. *History and Theory*. Febr, 1-29. Wesleyan University press ISSN: 0018-2656.

Sheets-Johnstone, M. (1999) *The primacy of movement* . Amsterdam : John Benjamins.
Shusterman, R. (2002) *Surface and depth : dialectics of criticism and culture.* Ithaca: Cornell University Press, Cornell paperbacks. .
Stelter, R. & Roessler, K. K. (eds.) (2005) *New approaches to sport and exercise psychology* .Oxford: Meyer and Meyer Sport.
Tabensky, P.A. (2003) Parallels between living and painting. *The Journal of value Inquiry,* 37,59-68.
Willis, P. (2000) *The ethnographic imagination.* Cambridge : Polity.

---

[1] For en nærmere udredning af definitioner af idrætsdidaktik og pædagogik se fx Annerstedt, Peitersen & Rønholt *Idrottsundervisning. Ämnet idrott och hälsas didaktik* (2001). Et forsøg på en international definition af idrætspædagogik blev formuleret af Aisep , Association Internationale des Écoles Supérieures dÉducation Physique ,1990: ” Idrotts-pedagogik är en systematisk undersökning av undervisning och coaching i olika kontexter med skilda perspektiv, med syftet at informere och forbätra praktiken.” (ibid, p. 19).

© **Lis Engel 2006**

Köp boken från Bokus.se
Kjøp boken fra Bokus.se
Køb bogen fra Bokus.se